

9.10.2023

TYÖSUUNNITELMA

OIKEUSLAITOSTYÖRYHMÄ VUOSILLE 2023-2027

Sisällysluettelo

1.	TAUSTA	3
2.	TAVOITTEET, TEHTÄVÄT JA TOTEUTUS	6
2.1.	Tavoitteet	6
2.2.	Tehtävät.....	6
2.3.	Työn organisointi	7
2.4.	Rahoitus ja resursointi	7
2.5.	Yhteistyötahot ja yhteistoiminta	7
2.6.	Viestintä.....	8
3.	VAIHEISTUS JA AIKATAULU.....	9
3.1.	Työskentelyn vaiheet ja aikataulu	9
3.1.1.	Tehtäväkokonaisuuksien tunnistaminen ja ryhmittely	9
3.1.2.	Toimenpiteiden ja niiden toteutuksen arviointi.....	9
3.1.3.	Työskentely, sen organisointi ja ohjaaminen	10
3.1.4.	Työn lopputulokset, jatkotoimenpiteet ja seuranta.....	10
3.1.5.	Hankekello	10
3.2.	Asiantuntijakuulemiset.....	10
3.3.	Kokousaikataulu	11
4.	RISKIT JA NIIDEN HALLINTA	12
5.	TYÖN ARVIOINTI, SEURANTA JA RAPORTOINTI.....	14
	LIITTEET.....	15
Liite 1	Vaiheistus ja aikataulu	15
Liite 2	Riskitaulukko.....	15
Liite 3	Toimenpidelistaus	15
Liite 4	Asiantuntijoiden kuuleminen	15

1. TAUSTA

Oikeusministeriö asetti 1.2.2023 Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen – työryhmän toimikaudelle 1.2.2023–31.12.2027. Työryhmä on ottanut nimekseen *Oikeuslaitostyöryhmä*. Oikeusministeriö tarkensi 9.10.2023 Oikeuslaitostyöryhmän tehtävänantoa.

Oikeusministeriö asetti marraskuussa 2021 työryhmän, joka taustoitti tätä työtä. *Oikeudenkäytön kehitystyöryhmä* antoi arviomuistionsa (OM:n julkaisu: [Mietintöjä ja lausuntoja 2022:39](#)) kesällä 2022. Työryhmä on muistiossaan arvioinut oikeudenkäytön tulevaisuuskuva vuoteen 2040. Työryhmä määritteli keskeisiksi kolmeksi kehittämistavoitteeksi 1) *vahvan riippumattomuuden*, 2) *laadukkaan oikeusturvan* ja 3) *käyttäjälähtöisyyden*. Työryhmä arvioi oikeudenkäytön suurimmiksi ongelmiksi oikeusprosessien pitkän keston ja kalleuden sekä oikeudenkäytön eri toimijoiden suuren ja epätasaisesti jakautuvan työmäärän. Se ehdotti useita kehittämistoimia, mutta piti tärkeänä, että konkreettisten toimenpide-ehdotusten ja niiden toteuttamiseksi välttämättömien lainsäädäntömuutosten esittäminen osoitetaan erillisen laajapohjaisen komitean tehtäväksi. Nyt asetettu oikeuslaitostyöryhmä on mietinnössä tarkoitettu kokoonpano ja sen yhtenä tehtävänä on jatkaa kehitystyöryhmän työtä.

Edellisellä hallituskaudella on teetetty muitakin oikeudenkäyttöä ja oikeuslaitoksen toimintaa koskevia selvityksiä. Keskeisin näistä on syksyllä 2022 julkaistu Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta ([Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67](#)). Selonteko antaa kokonaisvaltaisen ja tiiviin kuvan suomalaisen oikeudenhoidon nykytilasta, toimintaedellytyksistä ja kehityssuunnista. Kansainvälisten vertailujen mukaan suomalainen oikeusvaltio on vankalla pohjalla. Keskeisiksi oikeusturvaongelmiksi on oikeudenkäytön kehitystyöryhmää vastaavasti nostettu oikeusprosessien pituus, oikeudenkäyntien kalleus sekä oikeuslaitoksen henkilöstön ylikuormittuneisuus. Selonteon mukaan oikeudenhoidon määrärahojen riittämättömyys ja toimijoiden toimintaedellytykset ovat olleet merkittäviä huolia jo kauan, ja edellisen vaalikauden merkittävistä määrärahalisäyksistä huolimatta oikeudenhoidon tilanne on epätyytyttävä. Selonteossa esitetyn arvion mukaisesti toimintaedellytysten turvaaminen ja oikeudenhoidon tavoitteisiin pääseminen edellyttää pysyvää lisärahoitusta henkilöstömenoihin keskimäärin 90 miljoonaa euroa vuodessa. Selonteossa esitetään keskipitkän aikavälin tavoitteet oikeudenhoidon kohtuulliselle laadulle sekä toimenpide-ehdotuksia oikeudenhoidon resurssien varmistamiseksi, sisäisten rakenteiden ja prosessien tehostamiseksi sekä oikeuspalvelujen saatavuuden ja asiakaspalvelujen parantamiseksi.

Eduskunta on helmikuussa 2023 antanut mietintönsä selonteosta ([LaVM 31/2022 vp](#)). Eduskunta on 28.2.2023 kirjelmässään ([EK 84/2022 vp](#)) hyväksynyt lakivaliokunnan ehdottamat ponnet, joiden mukaan *hallituksen tulee huolehtia oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä ja ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin oikeudenhoidon rahoitusvajeen korjaamiseksi lisäämällä olennaisesti oikeudenhoidon pysyviä määrärahoja selonteossa esitettyjen resurssitarpeiden perusteella vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla*. Edelleen on edellytetty, että hallitus käynnistää välittömästi laajapohjaisella kokoonpanolla tehtävän selvityksen lakimieskoulutuksen lisäämistarpeista ja -mahdollisuuksista sekä muunto- ja täydennyskoulutuksen kehittämisestä selonteosta ilmenevään oikeudenhoidon henkilöstön koulutus- ja rekrytointihaasteeseen vastaamiseksi. Niin ikään hallituksen tulee ryhtyä välittömiin toimiin selonteossa esitettyjen

lainsäädännöllisten ja muiden toimenpiteiden jatkotyöstämiseksi ja toteuttamiseksi, mitä ainakin osin toteutetaan oikeuslaitostyöryhmän perustamisella. Lisäksi on edellytetty, että hallitus antaa eduskunnalle syyskuun 2026 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen selonteon oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä. Työryhmän työllä on välitön liityntä tämän jatkoselonteon laadintaan ja se täytyy huomioida työskentelyä suunniteltaessa.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman vision mukaisesti *Suomi on vaka ja luotettava maa, vahva demokratia ja itsenäinen oikeusvaltio*. Hallitusohjelman mukaan turvallinen ja kriisinkestävä oikeusvaltio (kohta 10) edellyttää, että sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon toimijoiden toimivaltuuksia ja resursseja lisätään. Pidemmän aikavälin tavoitteena vuoteen 2031 mennessä on, että oikeudenhoidon ketju toimii tehokkaasti. Oikeusvaltion vahvistamista koskevassa kohdassa (10.2) on nimenomaisesti todettu, että oikeusjärjestelmän rahoitus varmistetaan ja rikosprosessiketjun rahoitusta tarkastellaan kokonaisuutena oikeudenhoidon selonteossa esitetyllä tavalla. Myös toimitilojen ja tietojärjestelmähankkeiden rahoituksesta huolehditaan siten, että niiden toteuttaminen ei ole pois perustoiminnasta. Edelleen hallitusohjelmassa on useita muita yksityiskohtaisia kirjauksia, joilla tähdätään kriisinkestävyyden, sisäisen turvallisuuden ja oikeusvaltion vahvistamiseen. Niiden mukaisesti muun muassa sujuvoitetaan oikeusprosesseja, parannetaan oikeuspalveluiden saatavuutta, kehitetään vankilaturvallisuutta, torjutaan ylivelkaantumista ja kehitetään kriminaalipolitiikkaa. Ohjelman mukaan lisätään poliisien määrää ja toimivaltuuksia, vahvistetaan rikosrjuntaa kiinnittäen erityistä huomiota nuoriso- ja jengirikollisuuteen sekä uudistetaan maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikkaa. Näillä kaikilla on vaikutusta oikeuslaitoksen toiminnalle ja resursseihin. Monet hallitusohjelman kirjauksista perustuvat oikeudenhoidon selontekoon.

Yksi työryhmän työn kannalta huomionarvoinen aineisto on oikeusvaltiollisuutta Euroopan Unionissa ja Suomessa koskeva selvitys ([Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:39](#)), joka on julkaistu toukokuussa 2022. Selvityksen mukaan Suomen oikeusvaltiotilanne on kansainvälisessä vertailussa varsin hyvä. Kuten edelläkin on tuotu jo esiin, ongelmat liittyvät lähinnä oikeusturvan saatavuuteen. Selvityksessä ei ole arvioitu kotimaista oikeusvaltiotilannetta tyhjentävästi, mutta siinä on nostettu esiin eräitä Suomea koskevia EU-oikeuteen liittyviä ajankohtaisia oikeusvaltion ongelmia. Nämä on huomioitu myös edellä mainitussa oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistiossa siltä osin kuin siinä on ehdotettu toimenpiteitä oikeuslaitoksen riippumattomuuden vahvistamiseksi.

Myös muu kansainvälinen kehitys on huomioitava työryhmän työssä. EU:n jäsenmaana Suomea koskevaa vertailutietoa on saatavilla muun muassa CEPEJ:n¹ arviointiraporteista, EU:n Justice Scoreboard -julkaisusta sekä EU-maita koskevasta Euroopan komission laatimasta oikeusvaltiokertomuksesta.

Työryhmän toimeksiannon kannalta muita merkityksellisiä julkaisuja ovat valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta vuodelta 2021 ([Valtioneuvoston julkaisu 2021:48](#)), alkuvuonna 2023 valmistuneet selvitys viimeisimmästä käräjäoikeusverkoston rakenneuudistuksesta ja sen yhteydessä toteutetusta summaaristen riita-asoiden kehittämisestä (OM:n julkaisu: [Selvityksiä ja ohjeita 2023:3](#)) ja arviomuistio lautamiesten valintatavasta (OM:n julkaisu: [Selvityksiä ja ohjeita 2023:8](#)). Rikosasoiden käsittelyn kehittämistä koskien on alkuvuonna 2023 valmistunut työryhmämuistio Rikosprosessin sujuvoittaminen (OM:n julkaisu: [Mietintöjä ja lausunto 2023:16](#)) sekä

¹ Council of Europe's European Commission for the Efficiency of Justice.

oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen liittyen arviomuistiot Etäyhteydet oikeudenkäynneissä (OM:n julkaisu: [Mietintöjä ja lausuntoja 2023:2](#)) sekä Tuomareiden etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa (OM:n julkaisu: [Mietintöjä ja lausuntoja 2023:21](#)) ja arviomuistio hallinto-oikeuksien kokoonpanosäätelyn eräistä tarkistamistarpeista (OM:n julkaisu: [Mietintöjä ja lausuntoja 2023:30](#)), joihin sisältyvät ehdotukset kuuluvat niin ikään työryhmän toimialaan. Myös Sitran tammikuussa 2023 julkaisema [Megatrendit 2023](#) tarjoaa mielenkiintoisia näkökulmia oikeuslaitoksen tulevaisuuskuvan arviointiin.

Työryhmään rinnastuvia aiempia vastaavia kokonaisvaltaisia selvityksiä on tehty aiemminkin. Nimensä mukaisesti tuomioistuinlaitoksen toiminnan arviointiin keskittyneen Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean vuonna 2004 julkaistussa mietinnössä ([Komiteamietintö 2003:3](#)) luetelluista kehittämis ehdotuksista huomattava osa on toteutunut. Niin ikään vuonna 2013 julkaistu näkökulmaltaan laajemmin eri toimijoita huomioiva oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025 (OM:n julkaisu: [Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013](#)) sisälsi merkittävän määrän toimenpide-ehdotuksia, joista lukuisia on jo toteutettu. Nämä esitykset toimivat erinomaisena pohjana työryhmän työlle. Perusteltua on analysoida, onko joitakin niissä esiin tuotuja ehdotuksia vielä kesken tai jäänyt toteuttamatta.

2. TAVOITTEET, TEHTÄVÄT JA TOTEUTUS

2.1. Tavoitteet

Asettamispäätöksen mukaisesti työryhmän tavoitteena on edistää:

- 1) oikeudenkäytön *vahvaa riippumattomuutta*,
- 2) *laadukkaan oikeusturvan* tuottamista oikeudenkäytön perustehtävänä sekä
- 3) *käyttäjälähtöisyyttä* eli oikeudenkäyttöä palveluna.

Edellä jo kuvatusti vastaavat kehittämistavoitteet on määritelty oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistiossa. Niihin viitataan myös oikeudenhoidon selonteossa, jonka tavoitteena on oikeusturvan nykyistä parempi toteutuminen käsittelyaikoja lyhentämällä ja saatavuutta parantamalla. Keskeisenä keinona on oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaaminen erityisesti määräraha- ja henkilöstölisäysten kautta, mutta myös toimintaa parantamalla. Työryhmä ottaa työssään huomioon myös näissä aiemmissä keskeisissä oikeudenhoitoa koskevissa selvityksessä esiin tuodut tavoitteet ja keinot niiden toteuttamiseksi.

2.2. Tehtävät

Asettamispäätöksessä ja tehtävänannon tarkentamisessa työryhmän tehtävät on määritelty seuraavasti:

- 1) Seurata ja arvioida *oikeuslaitoksen kehittämistä ja tuottavuutta* kansainvälistä kehitystä ja muiden maiden kokemuksia hyödyntäen sekä tehdä ehdotuksia näiden edistämiseksi;
- 2) Seurata ja arvioida *ns. rikosketjun eri toimijoiden yhteistyötä* ja tehdä ehdotuksia sen edistämiseksi;
- 3) Arvioida *oikeuslaitosta palveluntuottajana* ja tehdä ehdotuksia, joilla sen palvelukykyä parannetaan erityisesti kielellisten oikeuksien toteutumisen, sähköisen asioinnin sekä yksittäisen asian käsittelyn seurattavuuden osalta;
- 4) Arvioida *menettelylainsäädännön ja muun oikeuslaitoksen toimintaan liittyvän sääntelyn toimivuutta* sekä tehdä ehdotuksia lainsäädäntöhankkeista, joilla oikeuslaitoksen toimintaa sujuvoitettaisiin ja oikeuksiin pääsemistä edistettäisiin;
- 5) Arvioida oikeuslaitoksen *vahvan riippumattomuuden näkökulmasta tarpeelliset perustuslain ja muun lainsäädännön muutostarpeet* ja tehdä ehdotukset tämän toteuttavista lainsäädäntöhankkeista 31.12.2026 mennessä;
- 6) Tarvittaessa arvioida myös *oikeuslaitoksen hallinnollisia ja henkilöstörakenteita* sekä tehdä ehdotuksia niiden kehittämiseksi.

Työryhmän toimeksianto ja tehtäväkenttä on laaja ja toimikausi pitkä. Työryhmän työssä on erotettavissa sekä käytännön toimintaan että säädösmuutoksiin tähtäviä tehtäviä, joista ainakin osa nivoutuu yhteen oikeusministeriössä virkatyönä tehtävän lainvalmistelu- ja kehitystyön kanssa. Edellä jo todetusti pääministeri Orpon hallitusohjelmassa on sitouduttu oikeudenhoidon kehittämiseen ja se pitää sisällään lukuisia varsin yksityiskohtaisiakin kirjauksia toimenpiteistä, jotka kuuluvat työryhmän tehtävälleen. Oikeuslaitostyöryhmän tulee tehtävänantoa toteuttaessaan ottaa asianmukaisesti huomioon pääministeri Orpon hallitusohjelmaan kirjatut tavoitteet. Työryhmä ei kuitenkaan ole sidottu arvioimaan pelkästään hallitusohjelmaan kirjattuja asioita.

Tehtäväkentän laajuutta kuvaa havainnollisesti edellä esitelty tausta ja työryhmää edeltäneet aiemmat hankkeet, joilla on liityntä työryhmän työhön. Työryhmän on työssään huomioitava myös kansainväliset kehityssuunnat ja esimerkiksi muissa Pohjoismaissa vireillä olevat oikeuslaitoksen kehittämishankkeet. Valmistelussa on otettava huomioon hallitusohjelma sekä myös muut oikeusministeriössä sekä sen hallinnonalalla jo valmisteilla olevat ja mahdollisesti käynnistettävät uudistukset. Työryhmän keskeisenä tehtävänä tulee olemaan useiden eri uudistusten ja niitä suunnittelevien työryhmien kartoittaminen ja mahdollinen koordinointi. Valmistelussa on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suunniteltava, miten työryhmän työ nivotaan tarkoituksenmukaisella tavalla yhteen hallitusohjelmahankkeiden, muiden mahdollisten hankkeiden sekä oikeusministeriössä ja sen hallinnonalalla tehtävän tavanomaisen kehitystyön kanssa.

2.3. Työn organisointi

Hankkeen omistaja ja asettaja on oikeusministeriö, jota edustaa kansliapäällikkö. Hankkeella ei ole erillistä ohjausryhmää, vaan työryhmän *seurantaryhmänä toimii kansliapäällikön johdolla kokoontuva hallinnonalan yhteistyöryhmä*.

Työryhmän kokoonpano on määritelty asettamispäätöksessä. Kokoonpanoon kuuluu oikeusministeriön eri osastojen edustajien lisäksi sen hallinnonalan keskeisen oikeudellisten toimijoiden eli tuomioistuinelaitoksen, Syyttäjälaitoksen, Ulosottolaitoksen, Rikosseuraamuslaitoksen sekä oikeusapu- ja edunvalvontapiirien edustajat. Lisäksi edustettuina ovat Suomen Asianajajaliitto sekä hallinnonalan henkilöstön pääsopijajärjestöt yhdellä yhteisellä edustajalla. Jokaiselle jäsenelle on nimitetty henkilökohtainen varajäsen. Työryhmässä on pysyvänä asiantuntijana erityisesti kielellisiin oikeuksiin liittyen Folktingetin edustaja.

Työryhmän työn etenemisestä vastaa puheenjohtajasta ja kahdesta varapuheenjohtajasta koostuva puheenjohtajisto, jonka apuna toimii pääsihteerin johtama sihteeristö. Työryhmä voi järjestää työnsä jakautumalla jaostoihin tai alatyöryhmiin ja kutsua tarvitsemansa asiantuntijat osallistumaan työhön.

Työryhmän työskentelyssä hyödynnetään Tiimeri-työtilaa. Työtilaan on kaikilla työryhmään nimetyillä pääsy. Valmisteluaineistoa ei saa ilman puheenjohtajiston lupaa jakaa työryhmän ulkopuolisille. Sihteeristö huolehtii kokouskutsut materiaaleineen sekä jäsenille että varajäsenille. Esteen sattuessa jäsenistö huolehtii itsenäisesti varajäsenensä tiedottamisesta ja kokouksiin osallistumisesta.

2.4. Rahoitus ja resursointi

Työskentely tehdään virkatyönä. Osallistujatahot vastaavat edustajiensa mahdollisista matkakustannuksista. Sivutoimenaan työhön osallistuvalla pääsihteerille maksetaan palkkio erillisen päätöksen mukaisesti.

Työryhmän menot maksetaan oikeusministeriön toimintamomentilta 25.01.01.

2.5. Yhteistyötahot ja yhteistoiminta

Työryhmän kokoonpanossa on otettu huomioon sekä virastojen johdon, että niiden henkilöstön riittävä edustus. Edustus on pääosin oikeusministeriön hallinnonalalta. Muita keskeisiä sidosryhmiä ovat erityisesti rikosketjun toimintaa koskevien tehtävien kannalta *poliisi, rajavartiolaitos ja tulli* sekä niitä ohjaava *sisäministeriö*. Myös *muut ministeriöt* sekä

valtioneuvosto ja *eduskunta* lainsäädäntöuudistuksista päättävinä ovat keskeisiä yhteistyötahoja. Lainsäädännön *arviointineuvosto* voi olla kiinnostunut työryhmän työn yhteydessä toteutettavista lainsäädäntöhakkeista.

Työryhmän työllä on liityntä esimerkiksi myös *luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin*, kuntien *sosiaalitoimeen*, *perheneuvontaan* ja *sovittelutoimintaan*, *perintätoimistoihin* ja *lautamiehenä* toimiviin. Niin ikään *Oikeusrekisterikeskuksen*, Valtion tietotekniikkakeskuksen (*Valtori*), Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palveluskeskuksen (*Palkeet*) sekä toimitilahallinnosta vastaavan *Senaatti -kiinteistöjen* toiminnalla on yhtymäkohtia työryhmän toimeksiantoon.

Työryhmän ehdotuksilla voi olla vaikutusta myös lukuisten eri *viranomaisten* ja *lautakuntien* toimintaan, joiden päätöksistä haetaan muutosta hallinto-oikeuksilta tai erityistuomioistuimilta. Työryhmän toiminnan tavoitteena on parantaa oikeusturvaa, joten keskeisenä sidosryhmänä ovat myös *kansalaiset ja yhteisöt*. Mahdollisilla rakenteellisilla ehdotuksilla voi olla liityntä myös *hyvinvointialueiden*, *maakuntien* ja *kuntien* toimintaan ja erityisesti oikeuspalveluiden tarjontaan niiden alueella.

Keskeisenä sidosryhmänä on oikeusministeriön *hallinnonalan henkilöstö*. Työryhmässä on hallinnonalan henkilöstön keskusjärjestöjen nimeämä yhteinen edustaja. Työryhmän työstä tiedotetaan henkilöstölle alla tarkemmin kuvatulla tavalla. Työn edetessä työryhmän ehdotuksia voidaan tarpeen mukaan käsitellä oikeusministeriön hallinnonalan yhteistoimintamenettelyssä.

Työryhmä kuulee tarvittaessa näitä ja myös muita yhteistyötahoja ja sidosryhmiä. Asiantuntijakuulemisista päätetään osana työn suunnittelua. Oikeusministeriön harkintaan jää, miten kuuleminen työryhmän työn päätyttyä järjestetään. Kuulemismenettelyjä voidaan järjestää myös kesken työryhmän toimikautta.

2.6. Viestintä

Tavoitteena on riittävä, selkeä, oikein kohdennettu ja oikea-aikainen viestintä. Viestintää toteutetaan säännöllisesti, vuorovaikutteisesti ja monipuolisin menetelmin.

Puheenjohtajisto päättää työryhmän viestinnästä yhteistyössä oikeusministeriön viestintäyksikön kanssa. Myös mahdollisten alatyöryhmien viestinnästä huolehditaan puheenjohtajiston kautta. Työryhmän jäsenet voivat viestiä työn etenemisestä viiteryhmissään ottaen kuitenkin huomioon sen, että työryhmän laatima tai sen käyttöönsä saama valmisteluaineisto ei lähtökohtaisesti ole julkista.

Sisäisen viestinnän pääviestinä on kertoa oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstölle työryhmän työn etenemisestä. Tätä toteutetaan tiedottamalla oikeusministeriön hallinnonalan intrassa jokaisen työryhmäkokouksen jälkeen. Intrautisen sisällöstä vastaavat puheenjohtajisto ja pääsihteeri. Työn edetessä voidaan järjestää myös tiedotustilaisuuksia.

Ulkoisen viestinnän pääviestinä on tiedottaa työryhmän työhön liittyvistä kehityssuunnista ja perustettavista alatyöryhmistä. Ulkoisesta viestinnästä huolehtii työryhmän puheenjohtajisto yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.

Työryhmän työkieli on suomi. Viestinnässä otetaan huomioon molemmat kotimaiset kielet ja tarpeen mukaan myös englannin kieli. Hallinnonalan intrassa viestitään sekä suomeksi että ruotsiksi.

3. VAIHEISTUS JA AIKATAULU

3.1. Työskentelyn vaiheet ja aikataulu

Toimeksiannossa määritellyn aikataulun mukaisesti työryhmän työ jakautuu kahtia siten, että tehtäväkohdassa 5 mainitut riippumattomuuden vahvistamiseen tähtäävät ehdotukset tulee tehdä 31.12.2026 mennessä. Kohtia 1–4 ja 6 koskevat ehdotukset tulee olla tehtynä työryhmän toimikauden päättymiseen 31.12.2027 mennessä.

Työryhmä ottaa tämän kaksijakoisuuden työn suunnittelussa huomioon. Kohtaa 5 varten laaditaan erillinen työsuunnitelma.

Muita toimeksiannon kohtia koskeva valmistelu, vastuutahot ja työnjako täsmentyvät työn edetessä. Työskentelyn suunnittelua, toteutusta ja seurantaa varten laaditaan erillinen aikataulutusta ja toimenpideohjelma.

Työryhmän työssä on havaittavissa neljä eri vaihetta: 1) *tehtäväkokonaisuuksien tunnistaminen*, 2) *toimenpiteiden valinta*, 3) *varsinainen työskentelyjakso* sekä 4) *loputulosten raportointi ja seuranta*. Alla on kuvattu näiden eri vaiheiden sisältöä ja aikataulutusta.

3.1.1. Tehtäväkokonaisuuksien tunnistaminen ja ryhmittely

02–10/2023

- Laaditaan ja vahvistetaan työsuunnitelma ja aikataulutusta (=tämä asiakirja)
- Laaditaan ja vahvistetaan tehtävää 5 (riippumattomuuden vahvistaminen) koskeva erillinen työsuunnitelma ja aikataulutusta
- Vahvistetaan työryhmän rooli oikeusministeriön toimialan hallitusohjelmahankkeiden valmistelussa
- Sihteeristö laatii luonnoksen toimenpidevaihtoehtoista tausta-aineiston perusteella (=alustava toimenpidelistaus, Liite 3)
- Aloitetaan asiantuntijakuulemiset ns. *läpileikkaavista teemoista* (esim. oikeusvaltiollisuus, tuottavuus ja toimintaedellytykset sekä megatrendien vaikutus niihin, digitalisaatio ja oikeuslaitos palveluntuottajana =toimenpidelistauksen otsikot 10–11)
- Vahvistetaan alatyöryhmiin jakautuminen, niiden aikataulutusta ja toimeksianto

3.1.2. Toimenpiteiden ja niiden toteutuksen arviointi

10/2023–10/2024

- Alatyöryhmät työstävät vaihtoehtoisia toimenpide-ehdotuksia ja tarvittaessa kuulevat asiantuntijoita
- Alatyöryhmien työn edistymisen käsittely koko työryhmässä
- Jatketaan yleisiä asiantuntijakuulemisia
- Kuuleminen toimenpidevaihtoehtoista (syksy 2024)
- Päätetään, mitä toimenpidevaihtoehtoja ryhdytään arvioimaan (=toimenpidelistaus päivittyy ja laaditaan **alustava toimenpideohjelma**, syksy 2024)

3.1.3. Työskentely, sen organisointi ja ohjaaminen

10/2024–1/2027, Huomioitava jatkoselonteon esittämisaika 09/2026 sekä kohta 5: määräaika 12/2026

- Työsuunnitelman toteuttaminen työryhmässä, alatyöryhmissä ja erilliskokoonpanoissa
- Asiantuntijakuulemisten jatkaminen työryhmässä, alatyöryhmissä ja erilliskokoonpanoissa
- Työn edistymisen raportointi työryhmän kokouksissa. Huolehditaan työn etenemisen jatkuvasta seurannasta (**=toimenpideohjelman seuranta ja päivitys**)

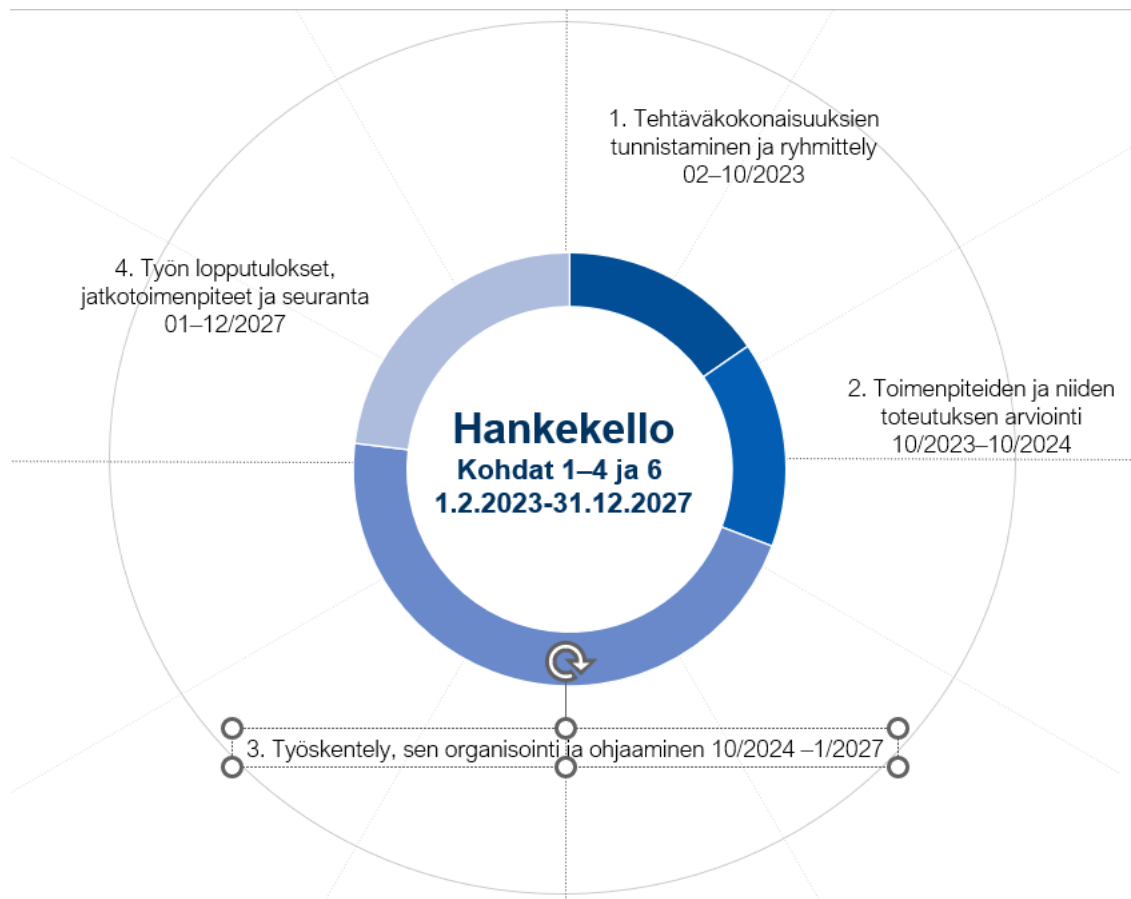
3.1.4. Työn lopputulokset, jatkotoimenpiteet ja seuranta

1–12/2027

- Kuulemistilaisuus toimenpideohjelmasta
- Työryhmän työn lopputulos: muistio, jossa on listattu toimenpide-ehdotukset ja laadittu suunnitelma (**=toimenpideohjelma**) niiden toteuttamiseksi.

3.1.5. Hankekello

Edellä esitelty työryhmän työskentelyn vaiheistus on alla kuvattu hankekellona. Toimeksiannon kohta 5 kuvataan erikseen erillisessä työsuunnitelmassa.

3.2. Asiantuntijakuulemiset

Työryhmässä on edustettuna laaja joukko oikeushallinnon ammattilaisia. Heidän asiantuntemustaan on mahdollista hyödyntää ilman varsinaisia kuulemisia. Muiden alojen

osaajia on sen sijaan tarpeen kuulla. Lisäksi hyödylliseksi voi osoittautua se, että oikeusministeriön hallinnonalan virastojen erikoistuneet asiantuntijat pääsisivät kuulemaan eri alojen asiantuntijoita. Tämä voi olla perusteltua erityisesti teknologiseen kehitykseen liittyvissä teemoissa.

Asiantuntijakuulemisia järjestetään työryhmän työn edetessä. Toimikausi on niin pitkä, että tarvetta eri alan asiantuntijoiden kuulemiseen ilmenee varmasti työskentelyn aikana. Kaikkia heitä ei ole todennäköisesti tarvetta kuulla koko työryhmän toimesta, vaan myös alatyöryhmät voivat järjestää kuulemistilaisuuksia. Suunnittelutyön käynnistämiseksi on syksyllä 2023 ja alkuvuodesta 2024 perusteltua järjestää ne yleiset kuulemiset, jotka edistävät alkuvaiheen tiedonhankintaa sekä työn vaiheiden 1 ja 2 toteuttamista.

Keskeisenä teemana työryhmän työssä on arvioida oikeuslaitosta palveluntuottajana ja kehittää sen palvelukykyä. Tähän liittyen tarkoituksenmukaista on selvittää, mitä tulevaisuuden kehityssuuntia voitaisiin hyödyntää erityisesti digitalisaatiota ja teknologisia mahdollisuuksia ajatellen. Toisaalta perusteltua on arvioida, mitkä yhteiskunnalliset muutostrendit vaikuttavat oikeuslaitoksen toimintaan tulevaisuudessa. Hyödyllistä on selvittää myös, mitä teknologisia kehitystoimia valtionhallinnossa ja erityisesti oikeushallinnon alalla on jo toteutettu tai vireillä. Tällaisten parhaiden käytäntöjen jakaminen edistäisi työryhmän työn suunnittelua. Tästä aiheesta kuullaan oikeusministeriön hallinnonalan eri sektoreiden tiedonhallinnan asiantuntijoita. Niin ikään oikeusvaltion turvaaminen ja oikeuslaitoksen riippumattomuus koskee työryhmän koko tehtävänkenttää ja siitä on perusteltua kuulla työn alkuvaiheessa ainakin joitakin keskeisiä asiantuntijoita.

Työryhmää edeltänyt oikeudenkäytön kehitystyöryhmä kuuli laajasti asiantuntijoita eri aiheista, mukaan lukien kaikista edellä mainituista kolmesta keskeisestä teemasta. Asiantuntijoiden esiin tuomat ajatukset on huomioitu työryhmän ehdotuksissa. Osa kuultavista on syytä kuulla uudelleen myös tässä työryhmässä.

Kuultavista asiantuntijoista on laadittu erillinen luettelo, joka on työsuunnitelman liitteenä 4. Luetteloa päivitetään työn edetessä.

3.3. Kokousaikataulu

Edellä kuvatusti työryhmän työtä on määrittänyt kevään 2023 eduskuntavaalien jälkeen muodostettu pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Sen vuoksi työ on käynnistetty keväällä suunnittelulla ja jatkettu syksyllä erityisesti niiden asiantuntijoiden kuulemisella, joiden avulla pyritään kartoittamaan työryhmän työkenttää ja edistää työskentelyn suunnittelua. Edellä esitetysti työskentelyn alun kuulemiset toteutetaan yleisistä oikeuslaitoksen tulevaisuuteen vaikuttavista teemoista, kuten yhteiskunnalliset megatrendit ja digitalisaatiokehitys.

Edellä kuvatusti työryhmän työssä keskeistä on sovittaa sen työskentelyaikataulu yhteen oikeudenhoidon selonteon täytäntöönpanon ja jatkoselonteon valmistelun sekä muiden keskeisten työryhmien ja niihin liittyvän päätöksenteon kanssa. Työskentelyn aikatauluun vaikuttaa myös se, että työryhmän työskentely tapahtuu osin alatyöryhmissä. Alustavana kokoussyklinä voidaan pitää sitä, että työryhmä kokoontuu vähintään 4–6 kertaa vuodessa, ja kuulemistilaisuuksia järjestettäessä useammin. Tarkempi kokousaikataulu laaditaan tämän suunnitelman liitteeksi 1.

4. RISKIT JA NIIDEN HALLINTA

Työryhmän työskentely poikkeaa ”perinteisestä” kehittämis- ja säädösvalmistelutyöstä monin kohdin. Ensinnäkin toimeksianto on hyvin laaja ja pitää sisällään monia eri tason asioita, joiden toteuttamiseen tarvittavat keinot voivat olla laadultaan ja laajuudeltaan hyvin erilaisia. Toiseksi toimikausi on pitkä ja jakautuu kahdelle hallituskaudelle. Kolmanneksi työryhmän työllä tulee olemaan liittymäkohtia useisiin muihin oikeusministeriön ja myös sen hallinnonalan hankkeisiin. Kaikki nämä ominaispiirteet asettavat erityisiä vaatimuksia työn suunnittelulle ja projektinhallinnalle. Keskeistä on siten jo työskentelyn alusta lukien panostaa huolelliseen tehtäväkentän määrittelyyn sekä työn suunnitteluun. Näin ollen myös työn riskeissä painottuvat työryhmän työskentelyyn liittyvät haasteet. Työn edetessä riskianalyyssissä tulee kiinnittää enemmän huomiota myös toteutettavista ehdotuksista mahdollisesti aiheutuviin vaikutuksiin ja riskeihin.

Työryhmän toimeksiantoon liittyvät *ennakoimattomat muutokset* esimerkiksi ministeriön linjauksissa voivat haastaa työskentelyä. Tätä riskiä hallitaan ennakoivalla työsuunnittelulla ja aikataulutuksella, joka kuitenkin joustaa tarvittaessa. Toisaalta tällaisia merkittäviä linjauksia odotettaessa on syytä välttää liian pitkälle menevää ennenaikaista suunnittelua, jotta ei tehdä turhaa työtä.

Yksi merkittävä riski on *laajan toimeksiannon leviäminen* eli fokuksen katoaminen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toimeksiantoon kuuluvat tehtävät hämärtyvät ja unohtuvat, mikä voi johtaa päällekkäisen työn tekemiseen eri alatyöryhmissä tai erilliskokoonpanoissa. Haasteena näyttäytyy myös *tiedonkulun ongelmat* eli se, että työryhmä ei pysy riittävällä tasolla tietoisena alatyöryhmien ja erilliskokoonpanojen työskentelystä. Näitä riskejä hallitaan riittävän tarkalla ja toisaalta joustavalla työsuunnitelmalla, jossa on määritelty myös tiedonkulun tavat, sekä sijoittamalla työryhmän jäseniä tai sihteereitä myös muihin työryhmän työhön liittyviin kokoonpanoihin. Niin ikään oikea-aikainen ja riittävä työryhmän sisäinen viestintä edistää riskinhallintaa. Puheenjohtajisto ja sihteeristö ovat avainasemassa tässä.

Pitkän toimikauden aikana eteen tulee väistämättä haasteita eri vireillä olevien ja käynnistettävien hankkeiden *tehtävien ja aikataulujen yhteensovittamisen* kanssa. Myös tätä riskiä hallitaan jatkuvalla seurannalla ja työsuunnitelmaa päivittämällä.

Keskeisenä riskinä näyttäytyy myös *työryhmään osallistuvien ajankäytön haasteet* ja odottamattomat poissaolot. Työryhmän puheenjohtajissa, jäsenistössä ja sihteerinä on vaativissa tehtävissä toimivia henkilöitä, joiden voi olla haastavaa löytää aikaa työskentelylle ja valmistelulle. Pitkän toimikauden aikana tulee väistämättä *henkilövaihdoksia*, mikä vähentää työskentelyn aikana kertynyttä osaamista. Uuden jäsenen on vaikeampi ottaa haltuun ja sisäistää jo käynnissä olevaa työtä. Olennaiseksi hallintakeinoksi muodostuu tehtävien priorisointi sekä sijaisjärjestelyistä huolehtiminen. Työn jatkuvuuteen on kiinnitetty huomiota jo työryhmää asetettaessa laajalla kokoonpanolla ja varahenkilöitä nimeämällä.

Työryhmän työssä tavoitteena on huolehtia riittävästä, tasapuolisesta ja oikea-aikaisesta viestinnästä koko toimikauden ajan. Tällä tyydytetään niin median, yhteiskunnan kuin oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstönkin tiedontarpeita. Jos *viestintä on puutteellista*, erityisesti hallinnonalalla voi syntyä hämmennystä ja huhuja. Riskiä hallitaan aktiivisella tiedottamisella ja viestinnällä.

Työryhmän työskentelyn riskit on kartoitettu erillisessä taulukossa (Liite 2), jossa on arvioitu myös kunkin riskin kriittisyys. Riskien toteutumista seurataan ja analyysiä täydennetään työn edetessä vähintään vuosittain.

5. TYÖN ARVIOINTI, SEURANTA JA RAPORTOINTI

Tätä työsuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan työn edetessä ja ainakin edellä kohdassa 3 kuvattujen vaiheiden päätyttyä.

Työryhmän työn lopputulemana on *toimenpideohjelma*, jossa on listattu työryhmän toimenpide-ehdotukset oikeusvaltion takeiden turvaamiseksi sekä oikeuslaitoksen kehittämiseksi. Toimenpideohjelma sisältää suunnitelman näiden ehdotusten toteuttamiseksi. Toimenpideohjelma päivittyy ja muuttuu koko työryhmän työn ajan. Osa ehdotuksista saadaan toteutettua toimikauden aikana, mutta osa voi hyvinkin olla vielä kesken työryhmän työn päättyessä. Lopputuloksena on siten eräänlainen kuvaus työryhmän työskentelystä, sen aikana toteutetuista ja vielä vireillä olevista toimenpiteistä. Työryhmän työn päättyessä on lisäksi tarpeen tehdä suunnitelma tarpeellisista jatkotoimenpiteistä ja seurannasta. Nämä kirjataan viimeisteltyyn toimenpideohjelmaan.

Koska hallitus ehtii vaihtumaan työryhmän toimikauden aikana keväällä 2027, myös seuraavan hallituksen ohjelma sekä eduskunnan mahdolliset lausumat syyskuun loppuun 2026 oikeudenhoidon selonteosta sekä muista mahdollisista uudistuksista, on otettava huomioon seurannassa. Tässä vaiheessa on siten täysin mahdotonta arvioida yksiselitteisesti, minkälaiseksi työryhmän työn lopputulokset ja niiden edellyttämät jatkotoimenpiteet tulevat muodostumaan.

Työryhmä raportoi työstään koko sen toimikauden ajan seurantaryhmälle sekä tarpeen mukaan oikeusministerille ja oikeusministeriön muulle johdolle.

LIITTEET

- Liite 1 Vaiheistus ja aikataulu
- Liite 2 Riskitaulukko
- Liite 3 Toimenpidelistaus
- Liite 4 Asiantuntijoiden kuuleminen